

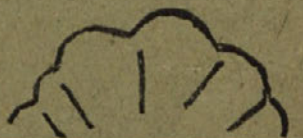
Gledališki list

1948-1949 št. 2

Franjo Roš:

Ušesa carja Kozmijana

Igra iz davnih dni tlačanstva
v štirih dejanjih

PREMIERA 29. DECEMBRA 1948

N A S T O P A J O

Primož, tlačan		Grobelnik Gustav
Gojko	} njegovi vnuki in vnukinje	Maček Joško
Janko		Frece Drago
Mirko		Golob Lojzek
Cvetka		Filač Irena
Milka		Žerdoner Carmen
Tinka		Kokolj Saša
Matej, tlačan		Golob Karel
Car Kozmijan, vladar Silvanije		Stropnik Franc
Carica Filemona, njegova žena		Durini Vanica
Princesa Juta, njegova hči		Raguza Olga
Grof Ceferin, minister		Smrečnik Rado
Car Dagobert, vladar Osturije		Švegl Stefan
Princ Albuin, njegov sin		Kotnik Bogo
Grof Baldomir, minister		Božičnik Zdravko
Vendelin, brivec		Kos Franc
Carški sel		Špiler Milan
Prvi stražar		Drozg Janez
Drugi stražar		Mravljak Drago

Prvo dejanje se vrši pred tlačansko kočo, naslednja tri dejanja na gradu carja Kozmijana, v srednjem veku, poleti.

Režiser: Zorko Tone.
 Inscenacija po zamisli Vala Bratine izdelana v mestnih mizarskih delavnicah pod vodstvom Karla Goloba.
 Inspicent: Špiler Milan.
 Kostumi so last Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru.
 Lasuljar: Riko Grobelnik.
 Razsvetljava: Umek Ivo.

Fran Roš:

Novaletni sanet

Ko zadnji list utrgaš s koledarja
za leto, ki gre čezenj zagrinjalo,
izreci času prošiemu zahvalo,
nato prisluhni: Ura že udarja!

V naročju svojem rosna mlada zarja
nam nosi novo leto, dete zalo.
Naj bi se vsem Slovincem nasmejalo
in vsakomur, ki se s skrbmi ukvarja!

Kaj nam obeta, vedel rad vsakdó bi.
Saj vsi vemó: delavnik lep in ploden
vsem, ki stebřè gradijo boljši dobi.

Da raste dom naš v svitu sreče nove,
nad njim žari naj jasno dan svoboden,
za nas rodi naj naših rok plodove!

FRAN ROŠ

o svoji najnovejši mladinski igri

Ko je pesnik in pisatelj Fran Roš januarja praznoval 50-letnico svojega življenja, je poročevalac »Celjskega tednika« (št. 3-I) svoj razgovor z njim zaključil s trdnim upanjem, da »izpod peresa takega pisatelja, ki je vseskozi življenjsko povezan s težnjami ljudskih množic, z veseljem pričakujemo novih del.« Od tedaj še leto ni minilo in naš igraški kolektiv doživlja že drugič čas, da ga more našemu občinstvu predstaviti z novim odškims delom — to pot z mladinsko komedijo »Ušesa carja Kozmijana«. O oblikovanju tega svojega najnovejšega dela je pisatelj dejal:

S'ara pravljичna zgodba »Car Trajan ima kozja ušesa« mi je bila znana iz šolskih beril. Moji učenci so jo ob branju tedaj tudi z veseljem dramatisirali v živih prizorih. Cudil sem se, da te mične in značilne zgodbe z osmešenim vladarjem tiranom dotlej še nihče ni uporabil v dramski obliki.

Ko sem letošnjo pomlad gledal Milčinskega »Mogočni prstan« v uspehi vprizoritvi Celjskega ljudskega gledališča, se mi je po mnogih letih obnovila misel na stari motiv s carjem kozjeuščem, ki zaman hoče varati ljudstvo in uiti njegovi sodbi. Razmišljal sem več o stvari, v glavi razpredal in razporejal snov, postavljeno v dobo fevdalizma, saj je morala dobiti neka zgodovinsko realna tla, brez katerih bi sama zgodba s carjem obvisela v megli. V nenapisani zamisli se pred mano vstajale osebe iz drame in pričel sem jih gledati že v medsebojnem stiku. Vendar ni bilo časa, da bi stvar začel spravljati na papir.

Preden sem v juliju odšel na tri tedne počitka v Dalmacijo, sem razločno vedel, da bom sproščen vsakdanjih brig tam v mirnem sončnem Kaštelu Starem moral najti obliko zamisli, ki me ni več pustila iz svoje oblasti. In tako je tam v štirinajstih dneh dobila svoj konkretni obraz. Pri tem se mi je dogajanje okoli prvotne zgodbe dokaj razraslo. Ta sicer ni v nobeni neposredni zvezi s prikazanim istočasnim konfliktom med sovražnima si družbenima razredoma, pač pa fabula s carjevimi ušesi celotno dramsko dogajanje oživlja in daje morda koncesijo tudi tistim, ki ljubijo teater zaradi »teatra« in se je temu zlasti v igri za mladino težko ogniti brez škode. Zaradi večje skladnosti z ostalim okoljem je motiv s carjem moral izgubiti skoraj vso pravljичnost, od katere so ostala samo še znamenita ušesa in čudovite piščalke. Nobena

pravljčna oseba tu ne nastopa, nobena neprirodna sila ne poseže v tok dejanja. Res se da čutiti tu neko nasprotje med tragičnostjo usode nekaterih borbenih zastopnikov tlačanstva in smešnostjo samozvanstva carskega dvora. Ta pa mora že sam po sebi, tudi realno prikazan, učinkovati komično, če ga gledamo z očmi našega časa. Toliko v zagovor in opravičilo nekaterih problematičnih momentov štiridejanke, ki pa bo v vsakem primeru, tako upam, podala sliko iz časa naših kmečkih uporov, iz junaške dobe slovenskega ljudstva v srednjem veku. Saj se ta uporniška gibanja v svojih glavnih ciljnih, ki so veljala gospodarski in socialni osvoboditvi izkoriščenih delovnih ljudi, da primerjati edino še z našo veličastno, zmagovito narodnoosvobodilno borbo. Z njo šele je slovensko ljudstvo dokončno izbojevalo tisočletni boj za svojo svobodo in odprlo pot v novo bodočnost.

Jasnejšo sodbo o vrednosti tega novega dramskega dela bo izzvala seveda njegova predstava sama. Publika mu bo priznala uspeh, ali pa mu bo odrekla priznanje. Posebno besedo bo pri tem imeła mladina, čeprav stvar ni bila napisana izrecno le zanjo. Vendar jo bo, tako upam, zabavala in na njo lahko tudi vzgojno vplivala. Lahko bo za-

No, besedo imajo zdaj odrske deske, na njih pa seveda preizkušeni, nimiva tudi njenim staršem.

gledališki umetnosti zvesto predani celjski igralski kolektiv, ki je vreden vsega zaupanja. Če se bodo pri uprizoritvi pokazale hibe, bodo te vsekakor lahko šle le na avtorjev račun. Celjskemu ljudskemu gledališču s tov. upravnikom Bratino na čelu sem iskreno hvaležen za odločitev, po kateri bo moje dramsko dete, rojeno v vročem juliju, že v decembru zagledalo luč odrskih reflektorjev. Vem, da so člani našega gledališča vložili v stvar obilo naporov, s katerimi jo bodo prelili v življenje in skušali z njo razveseliti predvsem našo mladino ob vstopu v novo leto. Režiser tov. Zorko ji je posvetil toliko pozornosti in sil, da bo njen uspeh, če ne izostane, lahko predvsem uspeh gledališča.

Fedor Gradišnik:

Ivan Cankar v luči svojih kritikov

11. decembra je poteklo 30. let, odkar je končal svojo življenjsko pot največji mojster slovenske besede, dosleden demokrat, borec za resnico, za svobodo in boljše življenje — Ivan Cankar. Vse jugoslovensko, zlasti pa slovensko ljudstvo je ta dan počastilo z množičnimi proslavami, z razstavami njegovega pisateljskega dela, zlasti pa s spominsko besedo v našem dnevnem in revijalnem tisku. Naši uprizoritvi Cankarjeve drame »Jakob Ruda«, s katero smo začeli in sedaj gostujemo v počastitev spomina na velikega umetnika in človeka, pridružujemo v istem smislu še prispevek našega sodelavca Mr. ph. Gradišnika:

Celjsko gledališče — kakor je bil skromen njega pričetek po osvobodilni vojni — se je takoj prvo sezono zavedlo, da je dolžno Ivanu Cankarju kot največjemu slovenskemu dramskemu pisatelju usmeriti svoje delo tako, kot je začrtal Cankar pot slovenskemu gledališču s svojimi deli. Uprizorili smo vsa njegova dela, razen začetniškega dramskega poizkusa »Romantične duše« in v dramski obliki pisane pesnitve hrepenenja »Lepa Vida«.

Danes, ko celjsko gledališko občinstvo pozna vsa Cankarjeva odrska dela: »Hlapce«, »Kralja na Betajnovi«, »Za narodov blagor«, »Pohujšanje v dolini šentflorjanski« in »Jakoba Rudo« in zna tudi že ceniti visoko umetniško raven pesnikov dramatične, mislim, da ne bo nezanimivo, če seznanimo našo publiko s kritiko Cankarjevih del iz tistih časov, ko so bila prvič uprizorjena na odru slovenskega gledališča v Ljubljani.

Kakšne so bile zakulisne borbe med takratnimi slovenskimi literarnimi in gledališkimi krogi, o tem sem v našem »Gledališkem listu« poročal pred premiero vsakega Cankarjevega dela dovolj obširno; danes se nameravam ustaviti samo pri enem takratnih gledaliških kritikov, ki ga doslej v svojih člankih nisem omenjal. Profesor Adolf Robida, ki je hotel biti na vsak način velik dramski pisatelj, a je imel to smolo, da je z vsemi svojimi deli propadel (spominjam se »Vampirja«), je napisal leta 1914. v znanstveni reviji Leonove družbe »Čas« razpravo »Slovenska satira«. V tej razpravi analizira Cankarjevi komediji »Za narodov blagor« in »Pohujšanje v dolini šentflorjanski« ter prehaja do, za Cankarja kot umetnika in dramatika poraznih zaključkov.

Takole piše doslovno ta katoliški profesor o Cankarjevem »Pohujšanju«: (»Čas« 1914., stran 212 in dalje).

„Če je »Za narodov blagor« politična satira, je »Pohujšanje v dolini šentflorjanski« kombinacija politične satire in satire na ves slovenski narod z ozirom na umetniško vprašanje. To delo Cankarjevo pa prav za prav ni več satira, ampak surovo pljuvanje v obraz vsemu, kar je slovenskega. Ta farsa je tako nesramno žaljenje našega naroda, da bi morali enkrat za vselej zapreti vrata za tako umetnost in povedati Cankarju: »Če ti je dolina šentflorjanska tako pohujšana, tedaj ji obrni hrbet in ne jemlji od nje honorarjev!« (Podčrtal F. G.) Saj vedno govoriš o poštenju! Ali je mar pošteno, da se daš plačevati od tam, kjer je greh, pohujšanje in kujonstvo?“ A tega naš narod ni storil, poskal je in klet. Ker ni imel poguma, da bi sikal, je poskal, ker ni imel poguma, da bi delo zavrnil, se je jokal dan po premieri po kavarnah. Prav pravi »Slovenski Narod« (1907. 23./XI.), »da bi drugod udrli na oder in vse pometali, igralce z avtorjem vred.« Da tega Slovenci niso storili, je akt vljudnosti in elegantne prizanesljivosti, ki je delo ni zaslužilo. — Kar nam Cankar pove tu, ni resnica, niti ni karikatura, niti karikirana karikatura ni, pač pa bolna slika nezdrave fantazije.

Kaj je Cankarju njegova domovina?

»... O domovina,
ti si kakor vlačuga, kdor te ljubi,
ga zasmehuješ! (I./II.)«

Torej slovenska domovina je vlačuga! Samo žal, da ga ni nihče vprašal, zakaj se prostituira z vlačugo.“

Tako Adolf Robida analizira Cankarjevo farso in prihaja končno do takih zaključkov:

„A še več prisodi Cankar Slovincem! Ne samo, da v tihih noči, ko jih nihče ne vidi, časte njega in nogo njegove muze, še celo javno pridejo Slovenci k njegovi poroki. Sam zlodej zapusti to dolino pohujšanja in brezprimerne hinavščine, ker ne prenese več počenjanj teh šentflorjančanov... — Tako smo torej Slovenci grši kot zlodej, a Cankar — lepa lilija!

Drugih simbolov v igri ne razumem, ker so silno zagonetni, in ugank reševati ne maram, ker Cankar ni razpisal nagrade za pravilno rešitev. Sploh je celo III. dejanje nejasno in megleno, celo delo pa predpustna farsa, dobra za kak kabaret. (Podčrtal F. G.) A ljubljanska publika je ploskala. Poznam gospoda, ki se je zjokal nad Cankarjem in priznanega literata, ki je rekel, da dokler bo zalagal Schwenkner (Založnik Cankarjevih del) take stvari, ne bo več prestopil praga njegove trgovine! Nismo ne Slovenci taki, kot jih riše Cankar, in prepričan naj bo Cankar, če bi bili res taki, bi Cankar ne živel več od njih!“

Robida je končal svojo kritiko s citatom iz »Slovenca« (23. XII. 1907.), ki ga imenuje »krepko, a pravično oceno, kjer je Cankar zvedel par bridkih, a zasluženih resnic.« Tako se glasi ta »pravična« ocena: »Pohujšanje v dolini šentfiorjanski se je preteklo soboto uprizorilo na odru. Umetniške vrednosti to najnovije delo Cankarjevo nima nobene, (podčrtal F. G.), kar bo sicer priznal vsakdo, pa tudi vodilna misel je pogrešena, kajti ljudje niso tako neumni, kakor si jih predstavlja Cankar, on pa ne tako vzvišeno pameten, kakor samega sebe slika v svojih proizvodih. To je vse, kar imamo povedati o »Pohujšanju«. Mislimo, da ga na celem širnem svetu ni odra, ki bi si upal predstavljati tako igro razen orfejev in kabaretov. Pustno pusto pretiravanje ni noben sarkazem, ni nobena farsa, temveč kvečjemu »tingtangl... Naslikal je par pajacev, pa naj pomenijo slovensko domovino. Zlodej, ki v tej igri nastopa, je pravi diabolus ex machina, nepotreben, neumen, dolgočasen in bebast, vsa simbolika konflikta pa je velik balast, kajti okomatati misel, ki je sama na sebi čisto vsakdanja, s toliko mistiko, se pravi trošiti po nepotrebnem velika sredstva za majhen namen. Potrata časa in besed! Če je pa Cankar s svojim »Pohujšanjem« hotel vleči izvestno ljubljansko občinstvo, je svoj namen popolnoma dosegel. Ljudje, ki ploskajo in si od navdušenega smeha in naslade nad tako igro tiščijo trebue, so zares dana v dolini šentfiorjanski in nihče ne sme pisatelju očitati, če se je hoel zabavati z njimi. Morda je Cankarju bila v mislih neka G. Hauptmannova komedija, toda bilo bi greh primerjati slednjo s »Pohujšanjem«. Mi nimamo povod smatrati Cankarjevih vsakokratnih ekstravaganc za literarne sposobnosti; to je tako rekoč njegova osebna stvar, ki nam nič ni mar. S tem smo s »Pohujšanjem« opraviili in resnično nam je žal, da to ni delo, o katerem bi se moglo pisati oceno. Ocene bi zaslužili samo igralci in občinstvo.“

V istem tonu piše Robida tudi o komediji »Za narodov blagor«. Cankarju priznava, da je mojster jezika, s katerim hipnotizira, manjka mu pa umetniške koncentracije. Tu in tam zabliesi v njegovih delih kak duhovit domislek, ki se pa takoj izgubi, ker njegovo pero ne pozna jasnega in določenega obrisa, enote in celote v njegovih delih ni! Kar loči Cankarja od pisatelja, ki zna le briljantne detajle zbrati v umetniško harmonično celoto, to loči kabaret in variéte od seriozno umetniškega gledališča. S tem je Robida likvidiral Cankarja kot resnega dramskega pisatelja.

Pomudil sem se nekoliko dalje pri tej značilni kritiki iz leta 1914., ker je to mnenje o Cankarju splošno vladalo takrat in še dolgo potem pri »merodajni« gledališki kritiki obeh slovenskih političnih strank. Ti kritiki se niso znali ali pa se niso hoteli poglobiti v idejnost Cankarjevih del, v katerih je jasno kazal slovenskemu človeku pot v svobodo in lepšo bodočnost. Le revolucionarna borba delavskega razreda v zvezi s kmetom more slovenskemu ljudstvu izbojevati popolno politično in kulturno svobodo. Najostrejšo, neizprosno borbo je napovedal že v tistih časih, ko se je pri nas šele porajal socializem, kapitalizmu, ostro bičal

njegovo hinavščino in breznačelnost, izkoriščanje malega človeka v egoistične namene bogataša. V »Kralju na Betajnovi« je že l. 1902. jasno in kritično prikazal razredna protislovja na vasi, v »Hlapcih« pa preroško pravi Jerman, ko se poslavlja od svojega političnega delovanja, Kalandru, zastopniku delavskega razreda: »...Daj mi roko! Za dve moji! Ta roka bo kovala svet... Ne, jaz ne bom več zboroval. Vi, ki imate v srcu mladost in v pesti moč, vi glejte! Ob vaših plečih bo slonelo življenje...« V svojem zadnjem javnem predavanju 1. junija 1918. pa je govoril o »trdi nalogi«, ki čaka slovensko inteligenco, da »maso našega ljudstva, predvsem naše delavstvo pripravi za tiste boje, ki čakajo naš narod. Še bo treba, da mu da ponosa in samozavesti, tako da bo čutil v sebi: »Na meni, na mojih plečih, na plečih delavca-proletarca, sloni bodočnost slovenskega naroda, naroda-proletarca!«

Tako je pripravljala Cankar vse svoje življenje slovenski proletariatu na odločilno borbo, ki jo je narod-proletarec zmagovito dobojeval v času narodno osvobodilne borbe!

Cankarjevi sodobni kritiki pa niso videli v njegovih delih drugega kot meglenost, nejasnost, dekadentstvo in zabavljaštvo... Danes vemo vse, da je bil Cankar največji znanilec naše socialistične revolucije, ki ji je pripravljala pot za zmago, vemo pa tudi, da spadajo njegova dramska dela med največje umetniške tvorbe ne samo slovenske, temveč vse jugoslovanske in svetovne literature. Te resnice ne more ovreči niti bevskanje gotovih bolgarskih politično literarnih krogov, ki skušajo prav za tridesetletnico smrti našega velikega pisatelja in borce za socializem prikazati njegova dela pod sugestijo znane resolucije Informbiroja kot neborbena, zgolj kriminalno senzacionalna dela, ki v »Bogariji« ne morejo imeti poučne vrednosti, ne morejo pomagati delovnemu ljudstvu pri njegovi graditvi, pri ustvarjanju boljšega življenja.

Meni se zdi, da so ti bolgarski kritiki precej podobni Adolfu Robidli in drugim kritikom, ki so Cankarju odrekli vsak smisel za umetnost, gledališče in — politiko.

Naše ljudstvo pa danes ve, kaj mu pomeni ime Ivan Cankar!

RISTO SAVIN

15. XI. 1948

Na pragu devetdesetletnice je omannil v grob nestor slovenskih skladateljev, naš žalski rojak Risto Savin. Z njegovo smrtjo je izgubila slovenska glasbena tvornost ustvarja.ca velikega obsega in kljub visoki starosti še vedno de ovnega in snujočega umetnika.

Risto Savin — Friderik Širca (rojen v Zalcu 11. julija 1859) je pravi sin naše celjske-savinjske zemlje, saj izhaja ta žalska rodovina že iz šestnajstega stoletja. Visok položaj, katerega je dosegel v svojem poklicu (artilerijski častnik, predavatelj na visokih vojaških šolah, nazadnje generalni čin 1916 in na o odhod v pokoj), vse to ni odujilo ne človeka in najmanj tudi komponis'a narodu in ljudstvu, iz

katerega je izšel. To priča in bo pričalo tudi znanec njegovo de lo in dokazovalo resničnost skladateljevih besed: »Glasbene domišleke črpam najraje iz svojega naroda. Njegove glasbene misli mnogokrat uporabljam in najljubše so mi stvari, v katerih najdem znake slovenskega značaja.«

Kot avstrijski oficir je stopil s skladbami »Tri pesmi potujočega tovariša« v vrste slovenskih skladateljev, soustvarjal našo glasbeno ume'nost v razdobju »Novih akordov« (1901—1914), ko se je z de'i An'ona Lajovca, Emila Adam'ča, Go'mira Kreka in drugih razmahnila glasbena tvornost ter stopila iz ozkih čitalniško-pokrajinskih razmer v krog svetovnega glasbenega ustvarjanja tako, kakor je stopila tedaj v ta krog tudi Moderna in naše slikarstvo (Cankar, Zupančič, Grohar, Jakopič itd.).

Vedrost Savinčana, doba taborov (žalski tabor v jeseni 1868. leta) nacionalna prebujenost množic ter glasbena nadarjenost, vse to so bili pogoji za razvoj muzikalnega m'adege Širca. Kot predavatelj na vojaških akademijah v Pragi in na Dunaju, se je sistematično lotil študija kompozicije in drugih glasbenih ved. Kmalu najde pot v nove glasbene struje in pod prikritim imenom Risto (bolg. Hristo) Savin stopi v vrste slovenskih skladateljev. V naši odlični glasbeni reviji »Novi akordi« objavlja zборе, samospeve in manjše klavirske skladbe. Kasneje se loti

tudi komorne glasbe ter napiše nekaj skladb za godala in klavir ter za orkester. Toda najbolj ga je mika la odrska glasba in ob dramatskem besedilu — kar pričajo tudi njegovi samospevi — je našel največji razpon svojih skladateljskih sil. »Za dramatiko sem se zanimal od mladosti,« je izjavil ob neki priliki. »Prečital sem vsega Shakespeara in se poglobil vanj. Praktična šola moje dramatike pa so bile Aškerčeve balade. Bil sem prvi, ki jih je ug. asbil in Aškerčeva dramatika v pesmih je bila moja prva učiteljica.« Naj omenimo, da sta si bila z A. Aškercem dobra prijatelja.

Za svoje prvo odrsko delo je izbral Aškerčevo balado »Poslednja straža«, katero mu je njegov libretist dr. R. Batka priredil za odrsko sceno. Prvič je bila z uspehom dana v Zagrebu ob Strossmayerjevih nacionalnih p. os. avah 1906. l. in le o nato tudi v Ljubljani. Temu odrskemu poskusu so sledila dela, s katerimi se Risto Savin uvršča med največje in najp. odovitejše slovenske operne tvorce. Še pred prvo svetovno vojno so dajali v Ljubljani njegovo opero »Lepa Vida«. Ta ga je zanimala že kot študenta. Po vojni je opero nekoliko spopolnil in je prišla znova v repertoar ljubljanske opere. Tudi libreto za to opero je po skladateljevem osnu. ku priredil že imenovani dr. R. Batka. Ko se je skladatelj pečal z idejo te opere, je iskal za libretista Ivana Cankarja, s katerim pa se na Dunaju žal nista sešla. Po vojni je nastala opera »Gospodovski sen« in takoj za tem še narodna opera v petih dejanjih »Matija Gubec«. »Gubec« je začel pisati 18. decembra 1922 in končal klavirski posnetek in celotno partituro že 9. avgusta 1923. Pri obeh poslednjih operah je kot libretist sodeloval poleg skladatelja še Fran Roš. Med odrskimi de. i moramo omeniti še mimično igro »Plesna legenda« in enodejanski balet »Čajna punč. ka«.

Ob teh delih je ugotavlja. a kritika, da je R. Savin kot prvi vnesel v našo operno produkcijo moderna načela muzika. ne drame in moderna sredstva glasbenega ustvarjanja, katerih se je posluževal ob temeljitem glasbenem znanju in popo. lni oblasti instrumentacije. Znano je, da je vsa ta dela ustvarjal v zamahu — »al fresco«, kakor je to skladatelj sam označeval. V razgovoru o sodobni slovenski operni tvorbi pa je rad podčrtal izb. iro snovi za svoje opere nacionalno in borb. eno-revolucionarno motiviko.

Savinovo operno in osta. lo bogato glasbeno de. o smo slišali in g. e. dali tudi z desk celjskih od. ov. V sezoni 1927-28 je pe. a »Lepo Vido« V. Majdčeva, v dneih I. celjskega kulturnega tedna 1938 pa je dala ljubljanska opera »Matijo Gubec« z J. Bettetom v naslovni v. logi; celjski pevski zbori in pevci so nam redč. to koncertirali brez Savinovega imena na sporedu. Poslušali smo njegove zборе, komorna de. a in samospeve, ki imajo v Savinovem opusu in v slovenskem solist. čnem ustvarjanju odlično mesto. Slavko Os. erc je o Savinovih samospevih napisal te besede: »Naj mi imenuje kdo le enega slovenskega komponista pred Savinom, ki bi umel k samospevu napisati instrumentu ustrezajočo spremljavo!«

Do zadnjih ur svojega življenja je bil Risto Savin neutrudno ustvarjajoči delavec. Sodeloval je v naših glasbenih revijah vse do zadnjega, izdal je nekaj zbirk samospevov, po osvoboditvi sta izšli dve zbirki mladinskih zborov in pred dobrim mesecem je pripravil za tisk novo zbirko mladinskih permi iz »Cicibana«, ki bodo izšli sedaj kot njegovo posm. tno de. o. Posebno skrb je posvečal že nekaj časa zboru »V boj«, katerega je napisal med okupacijo kot svoj klic v borbi proti okupatorju.

Ki Savinu so radi prihajali mladi ljudje naprednih smeri; s Slavkom Ostercem sta bila velika prijatelja. Tudi to ga je delalo vedno svežega in tako ga je naš čas našel pripravljenega, dati vse svoje sile novemu rodu na razpolago. Rad bi še do'go in v miru ustvarjal, po'n one vere, ki jo je že 1901. leta vlil v Aškerčevo davorijo »Mi vstajamo!«, a smrt nam ga je iztrga'a in spokojnega vrn'la rodni zemlji, kjer smo ga v soboto 18. decembra položili na pokopališču v Zalcu k večnemu počitku.

Mestu Celju in v celjskem kulturnem življenju bo ostalo delo Rista Savina trajno živo.

* * *

Zapiski

• Za obnovitev celjskega gledališkega poslopja MLO ni votiral 3 in pol milijonov din, temveč po kreditnem planu za l. 1948 2 in pol milijona din, kar posnemamo iz uradnega sporočila ods. V. 738/1-48 z dne 29. 10. 1948. S tem popravljamo prvotno navedbo v l. šte. našega G'edališkega lista, katero je povzel tudi naš kritik (»Celjski tednik« z dne 13. 11. 1948), videč v tem »najresnejši namen MLO, da pošteno poravna svoj častni do'g do današnjih dni, ko naša kultura ni več »krizantema siromakova«, marveč postaja »bogastvo bogatega.« Žal, da zaradi objektivnih razlogov, kakor relativno pomanjkanje materiala, delovne sile in podobno, do konca leta verjetno ne bo mogoče izčrpati celotnega kredita.

* * *

Ob tej priliki posnemamo iz letošnje 1. šte. ljubljanskega G'edališkega lista vest, da je Predsedstvo vlade LRS s posredovanjem podpredsednika dr. Breclja ob koncu pretekle sezone nakazalo 5 milijonov za prenovitev Drame, s katerimi so prebelili in prepleskali hišo v notranjosti, jo pregrnil s preprogami in bodo prenovili foyer, vzdali vanj 10 konzol iz domačega kamna za 10 poprsij slovenskih dramatikov in igralcev, oder opremili z novo glavno zaveso, s preprogami in 6 kompletnimi garniturami zaves v različnih barvah. Odkritje omenjenih kipov se bo izvršilo januarja 1949 s proslavo 30letnice, odkar je prešla zgradba ljubljanske Drame v slovensko last in ko je bila v njej prva slovenska predstava »Tugomera«.

* * *

Nov dokaz delavnosti našega igra'skega kolektiva je bil stoti nastop Angelce Sadarjeve, ki ga je od osvoboditve sem zabeležila v vlogi Marte na predstavi »Jakoba Rude« dne 14. novembra t.l. in s tem povečala vrsto naših najdelavnejših igralcev.

* * *

Pod roko nam je prišel lepak G'edališke družine Prosvetnega društva v Celju iz l. 1929., s katerim naznanja uprizoritev Cankarjevega »Jakoba Rude« dne 22. decembra 1929 v »spomin enajste obletnice smrti mojstra slovenske besede in oblikovalca slovenske duše.« Režijo in

naslovno vlogo je imel Mr. Fedor Gradišnik, od ostalih naših sedanjih gledaliških delavcev pa Anica Golobova vlogo Marte. Pred predstavo, ki se je vršila v Narodnem domu, je bil spominski govor.

V znak priznanja za požrtvovalno delo na kulturno-prosvetnem polju je ljubljanski MLO in mestni odbor OF podelil nagrade v znesku 10.000 din ljubljanskim kulturno-umetniškim društvom, med njimi tudi Šentjakobskemu, sedaj Mestnemu gledališču. Obenem je mestni odbor OF na svojem sestanku izrekel pohvalo najbolj požrtvovalnim voditeljem kulturno-prosvetnih društev Ljubljane.

Dalje so bili z odločbo predsednika vlade Ljudske republike Slovenije nagrajeni najzaslužnejši delavci za umetniško ustvaritev prvega slovenskega filma »Na svoji zemlji«, kakor tudi najpožrtvovalnejši člani ekipe, ki je pri tem sodelovala. Znesek podeljenih nagrad znaša 940.000 din; a na dan republike so bile najboljšim našim sindikalnim kulturno-umetniškim društvom, ki so sodelovala na III. republiški sindikalni kulturno-umetniški reviji v Mariboru dne 29. novembra t. l. podeljene nagrade, diplome ter prehodne zastavice. Nagrado v znesku po 5.000 din za strokovno delo in strokovne nasvete so prejeli tudi nekateri kulturni delavci, med njimi Jurče Vreže, pevodnja celjskega SKUD »France Prešeren« ter Valo Bratina, upravnik našega gledališča.

Boj in vztrajno stremljenje celotnega gledališkega ansambla po doživitem, iskrenem in prepričljivem umetniškem izrazu, ki je blizek mišljenju in čustvovanju našega človeka, bo tisti faktor, ki bo odstranil razne individualistične izstope posameznih gledaliških delavcev, zlil gledališke ansamble v homogene celote in jih oborožil z doživetim realističnim stilom igranja. V tem prizadevanju mora gledališka kritika nuditi ansamblu vso pomoč.

(Ljudska pravica, 29. nov. 1948.)

**PRETEKLO SEZONO 1947-48 SO
NA ODRU CELJSKEGA GLEDALIŠČA**

Zap. št.	nastopali:	v vlogah:
1	Božičnik Zdravko	Herbert (Drev: Talci) Prvi fant (Žižek: Miklova Zala)
2	Burdych Evgen	Trgovec (Kreft: Celjski grofje) Siratka (Cankar: Za narodov blagor) Nemški podoficir (Drev: Talci) Kmet (Žižek: Miklova Zala)
3	Čretnik Ivan	Klander (Cankar: Za narodov blagor)
4	Čuk Jože	Friderik (Kreft: Celjski grofje) D.r. Ninković (Nušić: Gospa ministr'ca)
5	Dolenc Jurij	Partizanski kurir (Drev: Talci) Stanko (Milčinski: Mogočni prstan)
6	Drovenik Emerik	Padar (Kreft: Celjski grofje) Rista Todorović (Nušić: Gospa ministr'ca)
7	Frece Marica	Dara (Nušić: Gospa ministr'ca) Mimojevka (Cankar: Za narodov blagor) Marta Deleja (Drev: Talci) Almira (Žižek: Miklova Zala) Evlēmija roj. Prezeltajg (Milčinski: Mogočni prstan)
8	Golob Anica	Helena (Cankar: Za narodov blagor) Kmetica (Žižek: Miklova Zala)
9	Golob Karel	Jošt von Helfenberg (Kreft: Celjski grofje) Serajnik (Žižek: Miklova Zala) Tresoglav (Žižek: Miklova Zala)
10	Gombač Branko	Ulrik (Kreft: Celjski grofje) Fran Kadivec (Cankar: Za narodov blagor) Ivan Steblovnik (Drev: Talci) Davorin (Žižek: Miklova Zala) Saša (Bor: Težka ura)
11	Gorjanc Mirica	Hišna pri Grudnovih (Cankar: Za narodov blagor) Čilka Ježovnikova (Drev: Talci) Princesa Vijola (Milčinski: Mogočni prstan)
12	Gradišnik Fedor	Herman II (Kreft: Celjski grofje) Pera (Nušić: Gospa ministr'ca) D.r. Anton Grozd (Cankar: Za narodov blagor) Serajnik (Žižek: Miklova Zala) Miklov Marko (Žižek: Miklova Zala)

/ap. št.	nastopali:	v vlogi:
13	Grobelnik Gustav	Pater Gregor (Kreft: Celjski grofje) D.: Ninkovč (Nušič: Gospa ministrica) Julijan Ščuka (Cankar: Za narodov blagor) Klemen (Drev: Talci) T'esoglav (Žižek: Miklova Zala) Miklov Marko (Žižek: Miklova Zala) Tevže (Žižek: Miklova Zala) Dr. Jeriša (Bor: Težka ura)
14	Kotnik Bogo	Orožar (Kreft: Celjski grofje) S'ebe'ce (Cankar: Za narodov blagor) Strelec (Žižek: Miklova Zala)
15	Krašovec Milan	Ulrik (Kreft: Celjski grofje) S'uga (Nušič: Gospa ministrica) Nemški vojak (Drev: Talci) Minister Mehmed (Milčinski: Mogočni prstan)
16	Leskovšek Ančka	Štefka Irmanova (Drev: Talci)
17	Miklič Janez	Tevže (Žižek: Miklova Zala) Mirko (Žižek: Miklova Zala) Minister Rigomir (Milčinski: Mogočni prstan)
18	Peer Volodja	Kuža Zvestin (Milčinski: Mogočni prstan)
19	Petretič Gidica	Muca Liza (Milčinski: Mogočni prstan)
20	Planinšek Marijan	Turški stražnik (Žižek: Miklova Zala) Deveti kralj (Milčinski: Mogočni prstan)
21	Pocajt Dragica	Tončka Hramčeva (Drev: Talci) Vila Dragomila (Milčinski: Mogočni prstan)
22	Podergajs Jože	Orožnik (Nušič: Gospa ministrica) Viktor (Drev: Talci) Vinko (Žižek: Miklova Zala)
23	Rajh Helena	Ministrica (Nušič: Gospa ministrica)
24	Rozman Alojz	Drugi fant (Žižek: Miklova Zala) Sluga (Milčinski: Mogočni prstan) Rado (Bor: Težka ura)

Zap. št.	nastopali:	v vlogi:
25	Sadar Angela	Barbara (Kreft: Celjski grofje) Teta Savka (Nušić: Gospa ministrica) Katarina (Cankar: Za narodov blagor) Helena Deleja (Drev: Talci) Miklova (Žižek: Miklova Zala) Mati Marija (Milčinski: Mogočni prstan)
26	Sedej Avgust	Gvardijan celjskih minoritov (Kreft: Celjski grofje) Občinski svetnik (Cankar: Za narodov blagor) Ivan Deleja (Drev: Talci)
27	Sket Špela	Lojzka Primožičeva (Drev: Talci) Kraljica belih vil (Milčinski: Mogočni prstan)
28	Škof Milan	Župan Weiss (Drev: Talci) Iskender-beg (Žižek: Miklova Zala)
29	Švegl Štefan	Piccolomini (Kreft: Celjski grofje) Kalenić (Nušić: Gospa ministrica) Aleksij pl. Gornik (Cankar: Za narodov blagor) Holz (Drev: Talci) Mirko (Žižek: Miklova Zala)
30	Tomazič Jože	Pravdač (Kreft: Celjski grofje) Čeda (Nušić: Gospa ministrica) Dr. Pavel Gruden (Cankar: Za narodov blagor)
31	Velušček Ciril	Sodnik (Kreft: Celjski grofje)
32	Vrečko Bogdana	Veronika (Kreft: Celjski grofje) Anka (Nušić: Gospa ministrica) Matilda (Cankar: Za narodov blagor) Zalika Puncerjeva (Drev: Talci) Zala (Žižek: Miklova Zala) Manja (Bor: Težka ura)
33	Vrečko Fanika	Hilda (Drev: Talci)
34	Zadavec Drago	Profesor Kremžar (Cankar: Za narodov blagor)

Zap. št.	nastopali:	v vlogi:
35	Zagoričnik Jože	Raka (Nušić: Gospa ministrica) Peter (Cankar: Za narodov blagor) Rado Deleja (Drev: Talci) Odposlanec kmečkega punta (Žižek: Miklova Zala) Iskender-beg (Žižek: Miklova Zala) Minister Rogoslav (Milčinski: Mogočni prstan) Matjaž (Bor: Težka ura)
36	Zorko Tone	Pekovski mojster (Kreft: Celjski grofje) Ujec Vaso (Nušić: Gospa ministrica) Jožef Mrmočja (Cankar: Za narodov blagor) Matoh (Bor: Težka ura) Albert (Drev: Talci) Car Aleš (Milčinski: Mogočni prstan) Abdul (Žižek: Miklova Zala)

Danes si naša gledališča zavestno prizadevajo in imajo tudi vso možnost, dajati ljudem tista odrska dela, ki jim v žarki luči umetniških podob pripovedujejo resnico o družbi in življenju. Tudi naše amaterske gledališke družine niso danes več pod vodstvom starih buržoaznih strank, ampak rastejo iz naših množičnih organizacij. Vsa tista plehka, z resnico o življenju skregana dramatska roba, ki je svojčas strašila z naših amaterskih odrov in skušala zlasti naše podeželje vzgajati v zaostalosti, predsodkih in nevednosti ter odvajati ljudstvo od njegovega boja za izboljšanje življenja, je danes v glavnem izginila iz naših ljudskih gledališč. Če se danes tu pa tam še pojavlja, je to izraz ostankov buržoaznega ideološkega vpliva ali pa še pogosteje izraz zadrege, ki izvira iz pomanjkanja dobrih, naprednih in lahko uprizorljivih odrskih del, zlasti takih, ki obravnavajo domače življenje.

(Ljudska pravica, 29. nov. 1948.)

KOMUNALNA

banka

(dosedaj: Celjska mestna hranilnica)

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice od vsakogar ter jih **obrestuje do 5% brez odpovedi**. Vloge na knjižice **brez odpovedi**, ki se glasijo lahko tudi na poljubno ime, **so v celoti izplačljive takoj**.

Obresti vlog na knjižice so proste vsakega davka. **Komunalna banka Celje** zbira vsa prosta dolgoročna in kratkoročna sredstva lokalnega gospodarstva okrajev **Celje-mesto** in **Celje-okolica**, izvaja njih **finančni in gotovinski plan** ter dovoljuje državljanom istega območja **potrošniške in druge kredite**.

Za vse vloge, naložene pri dosedanji Celjski mestni hranilnici, kakor tudi pri Komunalni banki Celje ter za vse prevzete obveze **jamči** poleg premoženja v lastni upravi tudi **država**.

Vlagajte svoje prihranke v **Komunalno banko Celje**, ker s tem koristite sebi in skupnosti

VARČUJ VLAGAJ

PRI

NARODNI BANKI FLRJ
PODRUŽNICA CELJE

OBRESTNA MERA

5%

ZA VLOGE JAMČI DRŽAVA!

CELOTNI PRIHRANKI
VSAK ČAS NA RAZPOLAGO!

Prvovrstne portrete izvršuje

FOTO
» PELIKAN «
CELJE, Razlagova 1

Lekarna »Pri Križu«
Mr. Fedor Gradišnik
CELJE, Stanetova 15

R. GROBELNIK
gledališki frizer in brivec
CELJE, Kocenova 2

ANTON LEČNIK
urar

CELJE, Tomšičev trg

JOŽICA LESKOVŠEK
kemična čistilnica
CELJE, Ipavčeva ulica 14

Kavarna restavracija
HOTEL »EVROPA« CELJE
V kavarni večerni koncert

SAP

SLOVENIJA AVTOPROMET, CELJE

Podjetje za avtobusni
prevoz potnikov ter
avtofovorni prevoz to-
vora, blaga, pohoštva
itd.

Za vse tozadevne informacije kličite telefonsko številko 342

TOVARNA EMAJLIRANE POSODE CELJE

Gradimo v miru
za boljšo bodočnost

MLO MIZARSTVO

Telefon 382

Stavbeno mizarstvo - Pohištvo
Strugarstvo - Kolarstvo
Parketarstvo - Sodarstvo

MLO *gostinska podjetje:*

CELJE

Restavracija — Titov trg
Gostilna in nočišče »Beli vol«
Gostilna »Ojstrica«
Bife — Kidričeva 2
Dom pod Tovstom

TELEFON 391

TRGOVSKO
PODJETJE

SLOVENIJA-AVTO

Poslovalnica 10
CELJE

LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

1948 - 1949

6. februarja 1949

Večer Prešernove poezije

v počastitev stoletnice smrti največjega slovenskega pesnika

Nova pisarija

Hčere svet

Dohtar

Lenora

Glosa

Slovo od mladosti

V spomin Andreja Smoleta

Iz sonetnega venca:

Obdajale so vtrjene jih skale...

Viharjev jeznih mrzle domačije...

Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi

Neiztrohnjeno srcé

Na tleh ležé slovenstva stebri stari:

Odlomek iz Krsta pri Savici:

Zdravljica

Lektor: Tine Orel

Recitatorji: Valo Bratina, Zora Červinkova, Karl Golob, Gustav Grobelnik, Avgust Sedej, Rado Smrečnik, Štefan Švegl, Bogdana Vrečkova, Tone Zorko.

Režija in inscenacija: Valo Bratina

Klavirska interpretacija: Egon Kunej

»Pod svobodno zvezdo Prešernovega duha obujamo ob
Prešernovem dnevu svojo kulturno vest in zavest, da
nismo več Kopitarjev in Bleiweisov, temveč Čopov
in Prešernov narod« — — —

VEČ PREŠERNA!

je za stoletnico Prešernovega rojstva vzkliknil zaslužni slovenski literarni zgodovinar Ivan Prijatelj ter s Prešernovo pesmijo prepričeval sloven-

ske kulturno javnost, katera politična in kulturna struja ima v življenju slovenskega naroda bodočnost ali bolje, katera za slovenstvo pomeni življenje in katera smrt.

Ta vzklik ni bil ne prvi in ne zadnji v slovenski zgodovini. Odkar je Prešeren s svojo oblikovno in vsebinsko dovršeno poezijo v najtežjih pogojih začel začrtovati meje naše domovine, je slovenski človek v zmedah in težavah zmerom pri njem iskal potrdila za zakonitost in neuničljivost svojega bivanja na zemlji. Njegove Poezije so bile na ščitu mladoslovenskega gibanja, ki mu je bil duša Levstik, Klasje s Poezijami (1866) pa ena izmed prvih literarnih manifestacij v boju z Bleiweisovo staroslovensko umazano politiko. Na videz je šlo za literaturo, za jezikoslovno kritiko, v resnici pa je tekla huda pravda o oblasti, o cesarju in njegovih slovenskih opričnikih. Ko je slovenski svobodomislec, sicer obledel in popačen posnetek evropskega svobodomisleca iz 18. stoletja, branil konec prejšnjega veka svobodo misli pred pošastjo Mahničeve človeške kreature, je predvsem pokazal na Mahničev auto da fé nad Prešernom. Slovenska moderna s Kettejem, Župančičem, Murnom in Cankarjem je rasla ob velikem freigeistu in izmaličenost, potuhnjenost in licemerstvo doline šentflorjanske je spoznavala v luči Prešernove borbe. V znamenju Prešerna se je odločil boj z novoilirci Ileašičevega kova. Prešernov duh z neugnano močjo proseva v Cankarjevih obračunih z Govekarjem, z Ileašičem, socialno demokracijo, s klerikalizmom in liberalizmom. Prešeren nam je odgovarjal na vprašanja ob strahotni dezobjektivizaciji slovenske lirike po prvi svetovni vojni in vsem literatom do Kajuha kazal pot v novo stvarnost. Obenem je bil vsem pravim rodoljubom neumrljivi izpovedovalec resničnega slovenstva, pravega jugoslovanstva in slovanstva tedaj, ko se je poštenjak krivil pod duhovnim in materialnim pritiskom jugoslovenstva, v zmotah in mraku slovenoborstva in klerofašizma. S Prešernovim duhom je prepojen zametek nove Jugoslavije — Speransova knjiga »Razvoj slovenskega nacionalnega vprašanja« in ni čudno, če se je ta v mukah okupacije, v preizkušnjah narodno-osvobodilne borbe in naporih ljudske revolucije rodila v znamenju najtehtnejših in najlepših Prešernovih verzov. Triumf slovanstva, zmagoslavje naroda, ki ima svoj jezik, svojo duhovno in stvarno kulturo, je obenem logično prvi resnični Prešernov triumf. Ko so za stoletnico rojstva v Ljubljani postavljali neokusni Prešernov spomenik v nemogočem okolju in v ogabnem vzdušju smešnih krink vernih brezvercev in nevernih vernikov, je Cankar zapisal prebridko resnico, da je pri odkritju spomenika manjkalo Prešernovega duha in slovenskega ljudstva. Toda obeh, ne Prešernovega duha in ne ljudstva, tam zraven tudi ni moglo biti. Stoletnico smrti pa obhajamo v razmerah, ko se je naše hrepenenje po svobodi, po samostojnem življenju uresničilo. Medtem smo se približali izpolnitvi naših najlepših ciljev...

* * *

(Uvod iz sestavka »Ob stoletnici Prešernove smrti«, ki ga je napisal Tine Orel, a ga zaradi skrčenege obsega lista ne moremo v celoti objaviti.)

KOMUNALNA BANKA CELJE

(dosedaj Celjska mestna hranilnica)

vrši v planskem gospodarstvu naslednje naloge:

1. **Zbira hranilne vloge** na hranilne knjižice od vsakogar, jih obrestuje do 5% brez odpovedi ter **izplačuje** v vsakem znesku takoj.
2. **Zbira** vsa prosta dolgo- in kratkoročna **sredstva lokalnega gospodarstva** iz okrajev Celje-mesto in Celje-okolica.
3. **Izvaja finančni in gotovinski plan** lokalnega gospodarstva okrajev Celje-mesto in Celje-okolica.
4. **Vrši proračunsko službo Okrajnih in Krajevnih** ljudskih odborov okrajev Celje-mesto in Celje-okolica.
5. **Izvaja vse bančne posle** po uredbi.
6. **Dovoljuje državljanom** svojega poslovnega območja **potrošniške in druge kredite.**

Za vse vloge in obveze dosedanje Celjske mestne hranilnice, kakor tudi Komunalne banke Celje, **jamči** poleg premoženja v lastni upravi tudi **država.**

Z vlaganjem gotovine v Komunalno banko Celje koristite sebi in skupnosti!

Če torej danes govorimo o čiščenju v vrstah OF, o izločevanju ljudi, ki se z njenim programom ne strinjajo ali kakor koli niso vredni, da bi bili v njenih vrstah, tedaj je za sodelovanje v društvu dostikrat potrebno precej več, kot da se strinjaš z idejami OF. Potrebno je, da si za te ideje vnet in da si pripravljen požrtvovalno posredovati svoja spoznanja tudi drugim, na prireditvah pa v kulturnoumetniških oblikah izražati svoje navdušenje za veličino in moralno moč naše graditve.

(Uroš Kraigher na V. Plenumu LPS)

SAP

SLOVENIJA AVTOPROMET, CELJE

Podjetje za avtobusni
prevoz potnikov ter
avto tovorni prevoz to-
vora, blaga, pohištva
itd.

Za vse tozadevne informacije kličite telefonsko številko 342

Lekarna »Pri Križu« Mr. Fedor Gradišnik CELJE, Stanetova 15

R. GROBELNIK gledališki frizer in brivec CELJE, Kocenova 2

HOTEL »EVROPA« CELJE Kavarna - restavracija

FOTO »PELIKAN« izv. šuje prvovrstne CELJE, Razlagova 1
portrete

JOŽICA LESKOVŠEK kemična čistilnica CELJE, Ipavčeva 14

TOVARNA EMAJLIRANE POSODE CELJE

Gradimo v miru
za boljšo bodočnost

LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

1948 - 1949

26. februarja 1949

P R E M I E R A

Aleksander Nikolajevič Afinogenov

U tajgi

Igra v treh dejanjih. — Iz ruščine prevedel dr. B. Kreft

Nastopajo:

Aleksej Jefimovič Korjuško, načelnik izogibališča »Daljokoje«	Rado Smrečnik
Ljubov Semjonovna, njegova žena	Anica Golobova
Ženja, njuna hči	Bogdana Vrečkova
Lavrentij Petrovič Boljšev, čuvaj proge	Gustav Grobečnik
Glaša, njegova žena	Vanica Durinijeva
Ivan Makarovič Makarov, Glašin oče, kretničar	Karl Golob
Genadij Mironovič Tomilin, telegrafist	Tone Zorko
Vlas Filipovič Tonkih, drugi kretničar	Avgust Sedej
Matvej Iljič Maljko, poveljnik korpusa, general	Štefan Švegl
Vera Nikolajevna, njegova žena	Zora Červinkova
Sulin, kurir	Milan Špiler

Godi se nekega avgustovega dne na samotni postajici Daljokoje sredi tajge. Nekaj let pred drugo svetovno vojno.

Prva slika: Izogibališče Daljokoje — do Moskve 6732 km, do Vladivostoka 2250 km; rano jutro.

Druga slika: Loka; večer.

Tretja slika: Salonski vagon na izogibališču; zgodnje jutro.

Režija in scena: Valo Bratina.

Inspicent: Milan Špiler.

Scenerija izdelana v mestnih mizarskih delavnicah pod vodstvom Karla Goloba.

Kostumi last Narodnega gledališča v Ljubljani.

Lasuljar: Riko Grobelnik.

Razsvetljava: Ivo Umek.

Po besedah sovjetskega narodnega umetnika Nikolaja Vasiljeviča Petrova, je bil Aleksander Nikolajevič Afinogenov (1904—1941) dramatik mlade sovjetske dramatike, ki je pisal dramska dela globokih idejnih zamisli, dela, ki niso služila zgolj propagandi, marveč so bila prave umetniške stvaritve.

Iz njegovega življenjepisa povzemamo, da se je Afinogenov že pri svojih sedemnajstih letih posvetil gledališki umetnosti kot lektor za gledališke predstave, kot pisec recenzij o predstavah in kot predavatelj. Osemnajst let star je bil imenovan za vojaškega cenzorja, ki mu je bila poverjena popularizacija uredb sovjetskih oblasti. Z dvajsetimi leti je zapustil svoj rojstni kraj Skopci ter se odpravil v Moskvo, kjer ga srečamo kot študenta ekonomskih ved in novinarskega instituta, a enaindvajset let star se je dokončno odločil, da se povsem posveti literarnemu delu. »Živel je zunaj mesta in pri njem so se redno srečevali najrazličnejši umetniki. Kadar koli si potrkal pri njem, vselej si srečal v njegovem domu najbolj zanimive ljudi, kakršnih si se najmanj nadejal: danes komponista Prokofjeva, jutri heroja Sovjetske zveze Mazurina ali Vodopjanova, ali pa si se nepričakovano seznanil s še neznanim A. A. Ignatjem, ki je prišel k Afinogenovu po nasvet« (N. V. Petrov). Med osvobodilno vojno ga je 29. oktobra 1941 v Moskvi ubila bomba sovražnega letala.

Sedemintrideset let star, je razen drugih literarnih proizvodov zapustil preko 25 dramskih del, od katerih ga dela kakor Čudak, Strah, V tajgi, Druga pota, Hotel Mols, Pozdrav Spaniji, Mati svojih otrok, Mašenka itd. uvrščajo med »najbolj zanimive in najbolj nadarjene dramske pisce, ki so z največjim uspehom vplivali na izgraditev mlade sovjetske dramatike«. Tako je v svojem stremljenju, da ustvari tvorne vezi s pesniki in dramatikami, ki takrat še morda niso pisali javno, a bi po njegovem mišljenju mogli s pomočjo njegovega sodelovanja napisati zanj kakšno delo, tudi gledališče Leninskega komsomola razen s Simonovim, Gorbatovim, Štokom in Vanketernom ustvarilo trajno zvezo tudi z Afinogenovim.

Njegova »Tajga« je bila predvajana v ljubljanskem gledališču že v sezoni 1945/46; njenih 16 uprizoritev si je ogledalo 5095 ljudi. Na repertoarju drugih jugoslovanskih odrov je vsako sezono tudi njegova »Mašenka«.

»Najlepši košček na zemlji! Ko je bog že svet ustvaril, je zbral vsa preostala semena v dlan in jo stresel... Vse je padlo na Bajkal. Zato so tu zbrane zveri in rastline iz vsega sveta...«

A. Afinogenov: »V tajgi«, II. dejanje.

SIBIRIJA, TAJGA, TUNDRA!

Kako tajinstveno zvenijo te besede! Kakor v pravljici se nam zdijo. Nekdanja tatarska prestolnica Sibir ob Irlišu je dala ime Sibiriji, ki je bila v carski Rusiji dežela kaznjencev, kjer sta preživljala svoje pregnanstvo tudi Lenin in Stalin. Ogmene razdalje, za naše pojme skoraj nerazumljive številke, če pomislimo, da traja potovanje z brzovlakom od Vladivostoka do Moskve devet dni. Konec 16. stoletja je zavzel Sibir vodja kozakov Jermak. Carski imperializem je prestopil Ural in se koncem 17. stoletja razširil do Tihega oceana. Vso to ozemlje je v državni skupnosti dežele socializma ZSSR.

Sibirski prostor je razčlenjen na tri prirodne enote. Med Uralom in Jenisejem se širi Zahodno sibirsko nižavje z velikimi močvirji ob Obu in Irlišu. Vzhodno sibirska visoka planota, med Jenisejem in Leno, je razrezana po pritokih obeh rek — tri Tunguske in številne druge. Preko Lene in Amurja do Tihega oceana se širi Daljni vzhod. Iz pokrajine se dvigajo visoki gorski hrsti Jablonovij, Stanovij, Verhojanski, Gore Cerskega. Gorata sta tudi polotoka Čukčev in Kamčatka z vulkanom Ključevskaja Sopka. Sibirsko planoto obrobajo na jugu rud bogata gorovja Altaj, Sajani, ki prehajajo v Zabajkalje, čigar gorski velikani občudujejo svojo krasoto v najbolj globokem jezeru sveta Bajkalu (1522 m).

Večina sibirskih rek pošilja svoje ogromne množine vode v Severno ledeno morje, ki jih drži nad pol leta v ledenem objemu. Ob, Jenisej in Lena so največje azijske reke, ki ne zaostajajo dosti za največjimi rekami sveta. Njih valovi bi nam vedeli pripovedovati skrivnosti tajge, ki jih šepetajo vitke smreke in bele breze; na njihovih ledenih ploščah potuje striček mraz, ko je drugod že prijetna pomlad. Isto smer imajo tudi manjše reke Jana, Indigirka in Kolima, le mogočni Amur si je izbral pot v Tihi ocean. Ta hoče biti tudi izjema pri povodnjih, ki so na ostalih sibirskih rekah spomladi, a na Amuru poleti ob monsunkem deževju.

V tem ogromnem prostoru prevladuje kontinentalno podnebje z izrazito hudimi zimami, ki jih poznamo tudi pri nas pod imenom sibirski mraz. Pri tem pa seveda ne pomislimo, da se naših nekaj stopinj pod ničlo, ne da primerjati z mrzlotnim tečajem zemlje okrog Verhojanska in Ojmekona v tundri Vzhodne Sibirije, kjer je povprečna januarska toplina -50°C , toplomer pa je pokazal tudi -78°C . Razumljivo nam bo to, če pomislimo, da so ti predeli še nad severnim tečajnikom ($66,5^{\circ}\text{ s. š.}$) v severnem mrzlem pasu, kjer vladajo polarne noči, ko je sonce po več mesecev in dni vedno pod obzorjem. Zime postajajo milejše in poletja daljša, čim dalje gremo proti jugu, vendar pa je skoraj po vsej Sibiriji živo srebro več kot pol leta pod ničlo, na severu celo preko 230 dni. Mraz in toplota rasteta tudi od zahoda proti vzhodu. Poleti vlada v osrčju Sibirije ponekod tudi vročina preko 20°C ; tako imamo velike razlike med poletjem in zimo, kar je najbolj značilno za kontinentalno podnebje.

Velike razlike v podnebnju in sestavinah tal se kažejo v rastlinstvu in živalstvu. Na skrajnem severu se širi brezdrvesna pokrajina — tundra — kjer rastejo na zamrzlih in poleti na površini otajanih tleh mahovi in lišaji, ki nudijo borno hrano čredam severnih jelenov. Proti

jugu prehaja tundra v grmičevje brez in nizko drevje, ki se razširi v 1000 do 2300 km široki pas sibirskih gozdov — tajgo. Iglavcem, ki v njej prevladujejo, je povsod pomešana breza. Tajgo oživljajo razni kožuharji (sobolji, veverice, hermelini) in zveri (medvedi, volkovi, lisice, v Južni Sibiriji celo tiger).

Tudi prebivalstvo nam nudi pestro sliko. Poleg Rusov ob sibirski železnici žive številni mongolski narodi. Starosibirci ali Paleoazijci (Čukči, Korjaki), Uraltajci, ki jih delimo v manjše narodnostne skupine: Mongole (Kalmiki in Burjati v Zabajkalju), Tunguze vzhodno od Jeniseja, Turkotatari (Jakuti ob doljni Leni), Nence ali Samojeede ob Sev. led. morju, Ugrofince (Ostjaki in Voguli ob Obu). Gostota naseljenosti je zaradi različnih življenjskih možnosti silno različna. Povprečno živi na 1 km² 1 prebivalec. Gosteje naseljeni predeli so le ob sibirski železnici v pasu črnozjoma in v industrijskih področjih do 25 ljudi na km², na skrajnem severu pa pride na 1 prebivalca celo 7 km² ozemlja.

Po Oktobrski revoluciji je tudi v Sibiriji pričelo novo življenje. Iz ječe narodov je zrastle mlada država socializma, ki je dala svobodo in enakopravnost vsem zatiranim narodom, ki so združeni v ZSSR, kjer živi v slogi 180 raznih narodov. Ta nova država je znala izkoristiti tudi vse gospodarske možnosti svoje ogromne zemlje. — Južni del sibirskega nižavja, kjer je rodovitni pas črnozjoma, so spremenili v pravo žitnico, ogromno lesno bogastvo tajge izrablja lesna industrija, ob vodah rastejo tovarne, ki izkoriščajo bogastvo premoga in rud. Po nekdanji samotni sibirski železnici se je razvil živahen promet in progo vedno bolj povezujejo s stranskimi železnicami. Sibirske reke nosijo velike tovore lesa, tišino tajge in tundre pa motijo tudi letala, ki igraje premostitve razdalje Daljnega vzhoda in evropskega dela SZ.

Mesta so nastajala navadno ob presečiščih sibirske železnice z rekami. Hiše so večinoma lesene, saj nudi tajga najcenejši gradbeni material — les. Danes rasto v industrijskih središčih tudi v Sibiriji moderna mesta. Iz Petropavlovska ob Išimu, pritoku Irtiša, se odcepi proga v industrijsko Karagando. Pri Omsku ob Irtišu se združita oba kraka sibirske železnice iz Čeljabinska in Sverdlovska pod Uralom. V največje sibirsko mesto se je razvil Novosibirsk ob Obu. Severno leži ob stranski progi univerzitetno mesto Tomsk, staro kulturno središče Sibirije, danes »kovačnica« sibirskih kadrov. Ob Jeniseju leži Krasnojarsk, ob Angari pa Irkutsk, središči angarsko-jenisejskega kombinata. Iz Irkutska izhajajo prometna pota v Zabajkalje in čez mejo v Mongolijo. V Zabajkalju je gospodarsko središče Čita, ob Leni pa Jakutsk. Na Daljnem vzhodu se je razvil ob Amurju industrijski Habarovsk, kjer se odcepi stranska proga v industrijsko mesto sredi tajge ob Amuru ležeči Komsomolsk, imenovan po graditeljih komsomolcih. Tako smo v velikih skokih prepotovali od Urala do Tihega oceana, kjer je končna postaja sibirske železnice in važno sovjetsko pristanišče Vladivostok.

Katera je tista nepremagljiva sila, ki veže vse te ogromne razdalje, vse različne sovjetske narode na skupno središče Moskvo? Zakaj je de'o kretničarja na samotnem izogibališču sibirske železnice prav tako važno kot delo poveljnika rdeče armade? Mislim, da je dal najlepši odgovor Afinogenov, ki ga je položil v usta Matveju: »In za tistega izmed vas, ki svoje delo ljubi, ki vidi to veliko delovno vez, ni nobena daljava strašna...«

Stefan Svegl

LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

1948 - 1949

Za praznik obletnice ustanovitve OF 27. aprila

PREMIERA

S. MIHALKOV

Rosebna naloga

Veseloigra v treh dejanjih

Režija: KORES JOŽE * Scena: PODVORNIK DRAGO

Inšpicient: DROZG JANEZ * Vodstvo: VALO BRATINA

Nastopajo:

Miša Loznikov, predsednik odbora pion. čete	Weinberger Vlado
Jura Malinovski	Maček Jože
Serjoža Klimov	Kores Jože
Zenja Hvat	Božič Marija
Bobik Palkin	Šošter Danilo
Kostik	Vodušek Ivan
Vovka	Murko Jože
Ljuba	Gregl Brega — Sval Nada
Seva	Segula Vinko
Vasja Kuznecov	Jagodič Franc
Vera Kuznecova	Lamut Zora
Gavrik	Zavodnik Berti
Oleg	Zupan Janez
Šurik Kozlov	Vukič Valerija
Strelcov	Lešnik Rudi
Gorkuša	Drozg Janez
Timofej Antonovič, predsednik kolhoza	Podvornik Drago
Stric Fedja, kolhozni čuvaj	Plemenitaš Janez

Dejanje se godi v predmestni naselbini avgusta 1946.

Prva slika: Jutro v gozdu. — Druga slika: Vila rodbine Kuznecovih. —
Tretja slika: Vrt kolhoza.

„POSEBNA NALOGA“

je letošnja sezona že druga, od osvoboditve sem pa že peta mladinska igra, ki jo prireja naše gledališče. Po avtorjevi pripombi je igra zamišljena kot »varianta za samostojno otroško gledališče«, a iz režiserskih nasvetov v njeni knjižni izdaji (Mladi oder št. 12, Založba Mladinska knjiga 1947) povzeto pa »so izrazi in dejanja posameznih oseb v igri resnični, vzeti iz življenja — skratka, tipični za mladino 10 do 13 let«; to pa je v čemer se ta predstava razlikuje od vseh dosedanjih. Razlikuje pa jo poleg tega še sam način uprizoritve, namreč — to igro postavlja na oder v celoti v lastni izvedbi — mladina izpod okrilja Ljudskega gledališča. To je mladina, ki jo je mlado veselje do dramatike privedlo na gledališki tečaj našega gledališča organiziran začetkom prejšnjega meseca. Tečaj je bil organiziran z namenom, da se »vzgoji uporaben in sposoben naraščaj prvenstveno za lasten, pa tudi za druge odre«, a v svojem učnem programu se je zaenkrat omejil na pouk »lepega in pravilnega čitanja, izgovorjave in deklamacije kot podlage za dramsko igro.« Zato ta predstava ne pomeni, kar bi utegnilo dati misliti, zaključne predstave po tolikih in tolikih tednih širšega dramskega študija mladih igralcev. Zagotovo pa pomeni vsaj nov poizkus v ustanavljanju samostojnega mladinskega gledališča.

Ponovno poudarjanje pomena samostojnega mladinskega gledališča je prav gotovo odveč; navsezadnje ga dovolj opravičujejo že obstoječe številke: »Obzornik« 1948 št. 5 je priložil esej o kulturno-prosvetnem delu naše LMS, iz katerega je razvidno, da obstoja že preko 700 dramskih, folklornih in recitacijskih skupin, v katerih kulturno umetniški ustvarjalnosti se odraža delo mladine v tovarnah, na vasi, na delovnih akcijah itd. Gledališka samodejavnost naše mladine je očita tudi v našem mestu. V kolikor mladina ne vodi samostojnih gledaliških aktivov, pa prednjači v vseh delujočih gledaliških družinah sindikalnih podružnic in kulturno-umetniških društev. Toda v kolikor je njih gledališko udejstvovanje še več ali manj, ali vsaj tu in tam priložnostno, tak način dela ne more pomeniti garancije za stalnost in načrtnost v delu. Tudi idejnost in kvaliteta njihovih odrskih stvaritev je dosegljiva prvenstveno le s stalnim kulturno-političnim in gledališko-umetniškim študijem v centralnem mladinskem gledališču ali vsaj v gledališki sekciji centralnega mladinskega kulturno-umetniškega društva, pri čemer je seveda tudi lažje rešljivo vprašanje strokovne pomoči in vodstva s strani matičnega gledališča. To prepričanje vlada tudi v kolektivu Ljudskega gledališča, ki bo zato tudi v bodoče ne samo pozdravilo, temveč tudi podprlo vsako akcijo za ustanovitev stalnega mladega odra. In tako bo tudi nocojšnja predstava mladih gledališčnikov zaigrana z mlado in svežo ljubeznijo v vrsti pobud za centralno mladinsko gledališče v Celju.

Kako smo pripravili našo igro?

Na posebno vabilo so mladi igralci pod gornjim naslovom zlili na papir opise svojega, večinoma prvega, gledališkega študija, pa tudi svoje vtise in stremljenja, ki so jih pri delu spremljala. Iz zbranih prispevkov objavljamo nekaj najboljših in najzanimivejših odstavkov.

Mladi, ambiciozni režiser Kores Jože izjavlja, da »mora pravi igralec z vso svojo miselnostjo in voljo stremeti za tem, da je igra čim bolj stvarno podana.«

Lamut Zora, ki igra Vero Kuznecovo pripoveduje: »Le malo nas je, ki smo že igrali na odru in to le neznatne vloge. Kot novinci smo se v prvih urah naših vaj vedli zelo neokretno. Toda s trdno voljo smo le uspeli naučiti se svojih vlog. Tedaj so prišle še večje težkoče — kretnje... Toda z disciplino, medsebojnim tekmovanjem in rednim obiskovanjem vaj bomo poizkusili doseči uspeh.«

»Vloge smo si izbrali po svojih lastnostih,« piše igralka Šurika Kozlova Vukič Valerija, nakar nadaljuje: »Težko smo se v tako kratkem času naučili svojih vlog. Kretnje pa nam delajo težave, ker večina nas še ni igrala na odru. Igrati skušamo popolnoma naravno, kajti le tako bo igra odigrana v pravem smislu.«

Drozg Janez, ki ga poznamo že iz prejšnjih naših mladinskih iger, zatrjuje, da so s tem, ko »so si iz svoje srede izbrali režiserja, scenografa in inspicienta postali popolnoma samostojna gledališka družina«. Dalje pa pravi: »Spočetka smo menili, da bomo igro kaj lahko uprizorili. Toda ko smo karakterizirali osebe, smo videli, da bo delo težavnejše kot smo si ga predstavljali.« Kljub temu pa zaključuje z upanjem, da bodo »volja in ljubezen do dela ter vloženi trud rodili vsaj nekaj uspeha«.

Tudi scenograf Podvornik Drago se v svojem spisu nadeja, da bodo z igro kljub svojemu začetništvu uspeli tako, da bo »všech predvsem pionirjem, za katere je ta igra prirejena.«

Pionirka Šval Nada bo s svojimi tovarišicami zelo vesela, če se jim bo »posrečilo to igro dobro uprizoriti«.

Weinberger Vlado, ki se je s svojimi tovariši že prej »vedno rad, razgovarjal o gledališki umetnosti«, pa zaključuje: »Vsak od nas se je z veseljem oprijel dela, ker smo hoteli, da bi vam prikazali našo igrico čim boljše, da bi ji z veseljem in zanimanjem sledili, da bi se vračali domov veselih obrazov.«

K obletnici ustanovitve OF

Še vedno se je treba boriti proti ostankom slovenskih buržoaznih nacionalistično-separatističnih tendenc, ki izvirajo iz ozkega omejevanja na slovenska nacionalno-kulturna vprašanja ter pozabljanja na nujnost osnovne borbe za graditev socialističnega gospodarstva kot baze za razvoj jugoslovanske kulture in kulture jugoslovanskih narodov.

Na področju agitacije in propagande je treba posebej opozoriti na samostojno obdelovanje domačih problemov in na razvijanje največje kritičnosti do vsega ustvarjanja na ideološko-političnem kot na splošno kulturnem in znanstvenem področju. Odločno razbijati vse pojave mehaničnega kopiranja od drugod, vse pojave šabloniziranja in dogmatizma.

(Iz resolucije II. plenarnega zasedanja CK KPS)

V začetku meseca aprila je bil imenovan za novega upravnika našega gledališča tov. Mr. Fedor Gradišnik. V njem smo v svoji sredi pozdravili nositelja celjske gledališke tradicije in prosvetnega delavca široke umetniške razgledanosti in kulture. Prepričani smo, da se bo naše gledališče pod njegovim vodstvom še bolj približalo idealom sodobnega gledališča in uspešno vršilo svoje naloge.

Dne 21. t. m. se je vršila širša gledališka konferenca celjskih gledaliških delavcev ter ostalih kulturno-prosvetnih delavcev in zastopnikov mestnih političnih, prosvetnih in sindikalnih forumov. Na konferenci so bili na osnovi tekočih nalog ljudskega odra in na osnovi ocene in kritike dosedanjega dela našega gledališča ter na osnovi podanih referatov tov. Tineta Orla o kulturno-političnem pomenu gledališča ter upravnika tov. Fedorja Gradišnika o nalogah celjskega gledališča, sprejeti sklepi glede dela za nadaljnji razmah našega gledališča in nadaljnji dvig družbenega pomena te naše kulturne ustanove.

Gledališki list št. 5. Izdaja Ljudsko gledališče v Celju. Odgovorni urednik Gustav Grobelnik. Tisk Mohorjeve tiskarne.

LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE
1948-1949

21. maja 1949

PREMIERA

GEORGE BERNARD SHAW

Pygmalion

Komedija v petih dejanjih

Režija: TONE ZORKO

Scena: VALO BRATINA

Nastopajo:

Higginsova	Angelca Sadarjeva
Profesor Henry, njen sin	Gustav Grobelnik
Doolittle, smetar	Avgust Sedej
Eliza, njegova hči	Bogdana Vrečkova
Eynsford Hillova	Zora Červinkova
Clara njena otroka	Jožica Zupanova
Freddy	Rado Smrečnik
Polkovnik Pickering	Štefan Švegl
Pearceova, profesorjeva gospodinja	Minka Podbrežnikova
Postopač	Bogo Kotnik
Zbadljivi opazovalec	Tone Uršič
Sobarica pri Higginsovi	Denica Tojnkó

Prvo dejanje: Na nekem križišču v Londonu, ponoči.

Drugo in četrto dejanje: Delovna soba profesorja Higginsa.

Tretje in peto dejanje: Pri Higginsovi.

Scenerija izdelana v mestnih mižarskih delavnicah pod vodstvom
Karla Goloba.

Kostumi last SNG Maribor.

Lasuljar: Riko Grobelnik

Razsvetljava: Ivo Umek

TEKMUJEMO! »Tekmovanje in diskusija o nastopih, uprizoritvah, o interpretaciji iger, pesmi in slično sta nedvomno važna načina vzpodbujanja za razvoj kvalitete igralskih in drugih kulturno-umetniških skupin.« S tem načelom je Izvršni odbor Ljudske prosvete Slovenije meseca decembra 1948 razpisal kategorizacijo igralskih skupin Slovenije (Obzornik 1948, 12). V razpisu je rečeno, da je »glavni namen tekmovanja kulturno-umetniških skupin dvig idejne in strokovne kvalitete, kajti kvaliteta ni le močnejši vzgojitelj, ampak je tudi močnejši mobilizator kakor nizka vrednost. Da pa prikazujejo igralske družine marsikaj, kar ima slabo cenjo, ker ni ne okusno in ne primerno, je znano in očitno dejstvo. Pri nas se mnogo igra, toda običajno še slabo. Igralske družine podcenjujejo svoje naloge, svoje uspehe pa precenjujejo.« S tem tekmovanjem amaterskih igralskih skupin, med katere je za to priliko šteto poleg jeseniškega, kranjskega, šentjakobskega, trboveljskega in ptujskega gledališča tudi naše, ne bomo dobili samo pregleda najboljših igralskih skupin Slovenije, temveč bodo vse skupine tekmovalke kategorizirane, s čemer bo ustvarjena jasna slika amaterskega igranja pri nas.

Da bi torej dvignili kvaliteto igranja amaterskih igralskih družin in da bi dobili pregled zmogljivosti in znanja posameznih skupin, so tudi mestni odbori LPS v smislu razpisa IO LPS razpisali tekmovanja na svojem področju. V Celju sta se k tekmovanju priglasili igralski družini SKUD-a »Ivan Ključar« in SKUD-a »France Prešeren«, v Ljubljani pa kar 18 igralskih skupin, ki so s tekmovanjem pričele že 3. t. m. Predstave v okviru tekmovanja bodo ocenile posebne komisije; tako bo našo predstavo ocenila komisija gledaliških strokovnjakov IO LPS, sestoječa iz tovarišev Janka Liške, Emila Smaska, Vladimirja Koča in Božidarja Horvata.

Vsaki igralski skupini bo ocenjen njen izbor in idejna interpretacija igre, interpretacija teksta — dikcija, jezikovna pravilnost, mimika, geste, oblikovanje igralskih likov, ubranost ansambla, dinamika predstave, scena, luč, kostumi in maske. Po številu doseženih točk bo skupina proglašena bodisi za začetniško, bodisi za skupino krajevnega merila, ali za skupino medkrajevnega merila, ali za skupino okrajnega merila, ki bo lahko gostovala na odru domačega mestnega oziroma okrajnega gledališča, bodisi za skupino medokrajnega merila, ki bo lahko gostovala v naših največjih amaterskih oziroma polprofesionalnih gledališčih kakor v Celju, Kranju, na Šentjakobskem odru, na Jesenicah itd. in končno lahko tudi za skupino republiškega merila, ki bo lahko gostovala v ljubljanski ali mariborski drami. Razume se, da bodo predstave takih skupin morale imeti že vidne kvalitete profesionalnih ansamblov.

Mi smo tudi to pot zastavili vsi svojo voljo in vse svoje gledališko znanje; s to zavestjo sprejemamo tekmovanje — gledališčniki, ki se obenem zavedamo svoje vloge pri oblikovanju kulturne socialistične družbe.

Avtor »Pygmaliona« George Bernard Shaw je 26. julija 1946 slavil že 90-letnico, od kar je v Dublinu zagledal luč sveta. Po materi je bil Irec, ki sta ga dičila irska kritičnost in irski humor, pisal pa je angleško. Zakaj? Irski otok je Anglija dolga stoletja izkoriščala kot svojo kolonijo in zavirala njegov razvoj. Dolgoletna podrejenost Angliji je povzročila, da jih večina govori angleško in le komaj pol milijona stari irski jezik, katerega pa streme v novi irski državi obnoviti. Kot protestant iskrene, uporniške nature, ki ni mogel prenesti klerikalnega vzdušja takratne katoliške Irske, je Shaw z 20 leti zapustil svoje rodno mesto, kjer se je udinjal kot navaden uradnik ter se naselil v Londonu, kjer je začel svojo pravo življenjsko pot, na kateri je zaslovel ne samo kot eden največjih angleških romanopiscev in dramatikov, temveč sploh evropskih književnikov in mislecev. Po prepričanju je bil socialist, soutemeljitelj Fabian Society — stranke socialistov, ki sicer niso verjeli v ljudske množice in ne v revolucijo, ki pa jih je združevalo prepričanje, da je obstoječi socialni red krivičen. Njegova največja in najpomembnejša drama oziroma tragikomedija je »Sveta Ivana«, v kateri je prikazal boj med fevdalnim redom in cerkvijo ter med silami prebujajočega se meščanstva, kj jih nehote zastopa Jeanne d'Arc. Shawovo mnenje, ki veje iz njegovih del, brez dvoma ni bilo vedno tako, vendar nam je zelo blizu. Ko n. pr. gledamo Pygmaliona, se nam zdi, »da gledamo novo komedijo. V nji nas privlači ne samo pisateljev humor, temveč tudi visoka moralna oblika in plemenit umetniški slog. Ta komedija je prežeta z globoko ljubeznijo do »navadnega človeka«. Z njo pobija vse buržoazne teorije o prednosti izobraženega »inteligenta« pred ljudmi »iz ljudstva«, o izbranosti in prefinjenosti aristokracije« (D. Zaslavski). Svoj naskok je vselej osredotočil na osnove kapitalistične družbene ureditve, kajti v njej je pravilno občutil pravi in glavni vzrok vse človekove nepopolnosti in slabosti, a s svojo jedko satiro je užival vse zdrave duhove.

Za zaključek še odgovor na vprašanje, od kod »Pygmalion«? To je oseba iz grškega bajeslovja — kralj na otoku Cipru, ki je očaran nad lastnim kiparskim izdelkom — iz slonovine izklesano soho ženskega telesa — zaprosil Afrodito, boginjo ljubezni, da mu kip oživi. Prošnja mu je bila uslišana in oživiljena ženska figura je kralju postala kraljica njegovega srca, ki mu je celo rodila sina. Zanimivo je dejstvo, da je bila ta bajka tudi predmet svetovne upodabljaljoče umetnosti. Omenjamo plastiko Francoza Etienne Maurice Falconet-a (1716—1791) »Pygmalion in Galathea« iz francoske dobe sentimentalnega naturalizma, zlasti pa istoimensko litografijo velikega risarja in karikaturista Honorè Daumier-a (1808—1879), ki je dvignil litografijo na stopnjo umetnosti ljudskih množic.

(Izвлеček iz referata na prvi bralni vaji.)

LJUDSKA INTELIGENCA!

Neutrudno delaj za dvig naše ljudske kulture, razvijaj znanost in vlagaj vse svoje sile pri odkrivanju novih načinov dela, uporabljaj sodobnih pridobitev znanosti v proizvodnji, pri odkrivanju novih znanstvenih izumov, ki bodo olajšali delo ljudi in pospešili razvoj naše domovine. Utruj delovno disciplino, zavzemaj se z vsemi silami za delo, točnost in hitrost pri izpolnjevanju upravnih in drugih poslov! Širi prosveto in kulturo med ljudskimi množicami! Bori se proti birokratizmu kot sovražniku socialistične graditve in kot zavori pobude in poleta delovnih ljudi! Bodi zvest otrok svojega ljudstva in nesebičen pomočnik v njegovi borbi za srečno in kulturno življenje!

(Iz prvomajskega proglaša CK KPJ)

☆

V zvezi s spremembo v upravi našega gledališča je za umetniško vodstvo gledališča bil imenovan posebni umetniški svet, ki ga sestavljajo upravnik Mr. Fedor Gradišnik, tajnik Gustav Grobelnik ml. ter Tine Orel, Vlado Novak, Marica Frečetova, Milan Špiler in vsakokratni režiser; za gospodarsko stran dela v gledališču pa je upravi ob strani gospodarski svet, katerega sestavljajo poleg tajnika še odrski mojster Karlo Golob, gospodar Evg. Burdych in računovodja Gustav Grobelnik st.

☆

Na mesto prejšnjega mestnega ljudsko-prosvetnega sveta je bil na plenumu LPS mesta Celja izvoljen nov mestni odbor Ljudske prosvete, v katerem so od našega članstva tov. Marica Frečetova kot sekretar odbora, Gustav Grobelnik kot zastopnik gledališča, Vlado Novak kot zastopnik študijske knjižnice in Tone Zorko v nadzorstveni komisiji, v strokovnem sosvetu pa kot strokovnjak za dramatiko gledališki upravnik Mr. Fedor Gradišnik.

☆

Za našo naslednjo premiero pripravljamo v režiji tov. Mr. Fedorja Gradišnika Kreftovo tridejansko komedijo »Kreature«.

LJUDSKO GLEDALIŠČE V CELJU

1948-1949

Torek, 28. junija 1949 ob 20. uri

B R A T K O K R E F T :

KREATURE

KOMEDIJA V TREH DEJANJIH

O S E B E :

Dr. Miran Kostanjšek, odvetnik, obč. svetnik itd.	Štefan Švegl
Niko Komar, politični uradnik pri deželni vladi	Tone Zorko
Polde Tomšič, sodni oficial	Rado Smrečnik
Matija Medved, uradnik pri finančni kontroli	Avgust Sedej
Amalija, njegova žena	Ida Marinčičeva
Breda, njegova hči	Bogdana Vrečkova
Svitoslav Grilc, profesor in nadporočnik v r.	Fedor Gradišnik
Slava Mojškerc, učiteljica	Jožica Zupanova
Tone Sevnik, rez. kadet, pesnik in novinar . .	Gustav Grobelnik

Dejanje se godi leta 1914 v Ljubljani v stanovanju dr. Kostanjška v prvi polovici oktobra, ko je bila Evropa že v divjih plamenih svetovne vojne in ko so voditelji slovenskega naroda pošiljali naše ljudstvo po vladarjevem geslu »Viribus unitis« (»Z združenimi močmi«) kot klavno živino na bojišče zoper sovražnike avstro-ogrške monarhije, ki ji je vladalo Njegovo Apostolsko Veličanstvo cesar in kralj Franc Jožef I.

Scenerija izdelana v mestnih mizarskih delavnicah pod vodstvom Karla Goloba.

Režija: Mr Fedor Gradišnik

Lasuljar: Riko Grobelnik.

Razsvetljava: Ivo Umek.

»KREATURE« so drugo Kreftovo odrsko delo, ki ga uprizarja naše gledališče. V sezoni 1946—1947 smo z velikim uspehom igrali njegove »Celjske grofe«, ki so kronološko prvo Kreftovo odrsko delo, če izvzamemo njegove dramske prvence »Nemoč«, »Tiberius Gracchus« in »Sonja«, ki jih je napisal še kot gimnazijec v Mariboru. S to svojo dramo je 1932. presenetil našo kulturno javnost, kajti — kakor ugotavlja Maks Snuderl — je Krefl s tem drzno, kakor je vaje, razbil lažnjivo romantiko in lirizem okrog naše književnosti tako priljubljenih zgodovinskih tem, ki so jih uporabljali za to, da so probleme, ki so tipičen produkt novejših dob cepili na družbeni razvoj davnih stoletij, zlasti slovensko nacionalno idejo in težnjo po združitvi južnih Slovanov. Na drugi strani pa je sijajno zgradil svojo fabulo na geslu, ki ga je bil vzel iz Marxa: »Zgodovina človeške družbe do danes je zgodovina razrednega boja.« — Po analizi zgodovinskega materializma je Krefl v svoji drami kot prvi pri nas dialektično izgradil umetnino, ki je bila vzorec, kako se da napisati taka stvar brez vsiljive tendence.

Vsa Kreftova nadaljna odrska dela: »Kreature« (1934), »Velika puntarija« (1937), ki obravnava družbeni pomen kmečkih puntov in »Kranjski komedijanti« (1941), kjer riše s patino tedanjega jezika ljudi in dobo našega razsvetljenstva in prepesnitev Jurčič—Levstikovega »Tugomera« (1946), rešujejo svoje probleme v isti idejni osnovi, z isto metodo in s prav tolikšnim umetniškim uspehom.

Zanimivo je, da spremlja vsa Kreftova dela takoj ob njih objavi neka senzacija. Ko je 1930. izšel v Mariboru v založbi »Delavske politike« njegov roman »Človek mrtvaških lobanj«, v katerem opisuje dijaško življenje v stari Jugoslaviji, je bila knjiga zaplenjena, pisatelj sam pa je bil zaradi naprednega mišljenja in ostre kritike javnega in državnega življenja obsojen na 6 mesecev zapora, ker je žalil bivšega kralja Aleksandra pod imenom Šandor Ali paša. Istega leta — 1930 — je objavil Krefl v Ljubljanskem zvonu novelo »Tempo, tempo«, ki je silno razburila nekatere ljudi iz ljubljanskih višjih krogov, ker so se čutili osebno prizadete. Avtor je bil zaradi tega odpuščen iz Narodnega gledališča in je imel precej opravka s policijo. Takoj po odpustu je bila zasnovana komedija »Kreature«.

Dejanje te komedije je postavljeno v začetek prve svetovne vojne — 1914 —, kar pa je le zgodovinski okvir in nič več, kakor poudarja pisatelj, ki se je zatekel vanj zaradi šestojanuarske diktature in cenzure, kajti v komediji nastopajoče kreature so srečno preživele leto 1918. in kaj hitro dosegle še bolj vplivne položaje v novi državi, kakor so jih imele prej v Avstriji. Isti ljudje so se kmalu znašli tudi po zlomu predaprilske Jugoslavije in so odigrali za časa okupacije isto hlapčevsko vlogo pod režimom Graziolija in Reinerja, kakor 20 let poprej pod vlado njegovega apostolskega veličanstva Franca Jožefa I.

Razen tega, da so »Kreature« psihološka, so tudi politična komedija, zato moramo v glavnem poznati njeno zgodovinsko — politično ozadje.

Pod avstro-ogrsko vladavino Slovenci nismo imeli jasnega in stalnega narodno političnega programa. Po revoluciji 1848. so postavili zahtevo po Zedinjeni Sloveniji, kajpak v okviru avstrijske monarhije, toda ta programček je hitro obledel in vrgli so ga pod mizo. Pozneje je slovenski koroški politik Einspieler postavil glede notranje ureditve Avstrije federalistični program; toda tudi ta program ni prinesel drugega, kakor temu borcu mesec dni zapora. Nesrečno pomešani med Nemce

in Italijane, smo se znašli v defenzivi proti nemškemu in italijanskemu raznarodovanju. Toda nekoliko glasni smo bili samo proti novemu liberalnemu nemškemu velemeščanstvu, ki je bilo besednik in vodnik razvijajočega se kapitalističnega gospodarstva, medtem ko smo nič manj nemškemu katoliškemu fevdalstvu dolgo časa zaupali celo svoje narodno zastopstvo.

Tedanja naša največja politična organizacija »Slovenska ljudska (klerikalna) stranka« je gledala na naš nacionalni problem takole: Slovincem in sploh vsem katoliškim Slovanom sta potrebna dva suverena. Posvetni naš suveren je dunajski cesar, duhovni pa nezmotljivi cerkveni poglavar v Rimu. Zato so se vse naše velike politične in cerkvene manifestacije končavale z izjavami vdanosti in pokornosti tema dvema enakopravnima suverenoma.

Naše »napredno« meščanstvo pa se je izživljalo v »cirilmetodariji«, v požrtvovalnem zbiranju milodarov za slovenske ljudske šole v narodno ogroženih krajih, v sestavljanju narodne statistike, ustanavljanju ljudskih knjižnic, prirejanju diletanskih igrokazov ter narodnih veseljc po trgih in mestecih. V ostalem pa so bili naši liberalci prav tako zvesti in vdani dunajski dinastiji, kakor klerikalci, samo papeža so nekoliko manj spoštovali, to pa zaradi domačih preprirov s političnim klerikalizmom.

Ta politična razdvojenost med klerikalno in liberalno miselnostjo se je šele ob izbruhu svetovne vojne prav razdivjala do dna. V začetku vojne je izšla iz političnega tajništva tedanje »Vseslovenske ljudske stranke« v Ljubljani zaupna okrožnica, naj pristaši pazijo na izjave nasprotnikov, ki jih je treba ovaditi oblastem, ako bi se kdo pregrešil zoper globoko patriotična čustva našega katoliškega ljudstva. To je bila prva realizacija medsebojnega ovaduštva, ki se je kmalu razpaslo preko okvirov političnih strank brez izjeme in zavzelo strahovite dimenzije. Precej teh političnih ovaduhov se je po končani vojni preusmerilo. Postali so prav tako bučni in nepomirljivi jugoslovanski nacionalisti, kakor so bili nekdanj avstrijski. Omenjam samo dr. Marka Natlačena, ki je 1914. nastopil kot kandelabrski govornik pred bivšim deželnim dvorcem v Ljubljani ter ščuval nahujskano množico: »Srbe na vrbe!«, v predaprilski Jugoslaviji pa je bil ban Dravske banovine pod velesrbskim režimom JRZ. Kaj je počenjal kot hlapec okupatorja za časa Rupnika in škofa Rožmana, nam je še vsem dobro v spominu.

S tem pa ni rečeno, da med Slovenci sploh ni bilo ljudi, ki so v vojni vroče želeli razpada avstro-ogrške monarhije. Tako se je malo pred izbruhom svetovne vojne pojavil srednješolski mladinski pokret »Preporod«. Tej mladini je zmagovita balkanska vojna dala povsem nove poglede na naš domači in na jugoslovanski nacionalni problem sploh. Ta osamljena in od starejših, lojalnih generacij neumevana mladina, je začela iz idealističnih nagibov revolucionarni pokret, ki je imel pred očmi združitev avstro-ogrskih južnih Slovanov s Srbijo. Stari politični vodniki, ki so večere prezehali v starih gostilniških omizjih, kar verjeti niso mogli, da je slovenska študentska organizacija »Preporod« preko Zagreba in Sarajeva že ustvarila nekaj svoj kolektiv, majhen in slaboten, ki pa je zadoščal za sprožitev usodnih in preciznih strelav v Sarajevu, ki so bili povod za veliko klanje prve svetovne vojne.

(Mr. F. Gradišnik, Politično in literarno ozadje Kreflovih »Kreatur« — Izvleček iz referata na I. bralni vaji).

Ob smrti Otona Župančiča

Pred dobrim letom, ko je vse slovensko ljudstvo slavilo sedemdesetletnico svojega največjega živečega pesnika in mu je podelilo naslov ljudskega umetnika, je Oton Župančič, zahvaljujoč se za to, dejal, da sprejema to odlikovanje za vso četvorico slovenske moderne, za umrle tovariše Ketteja, Murna in Cankarja, ter šele potem tudi zase, ki je edini od njih dočakal velike dni iz revolucije porojene svobode in socialističnega delovnega elana. Zdaj je smrt tudi njemu, poslednjemu iz te velike četvorice pesnikov iztrgala pero iz rok. Bil je s svojo poezijo srce v sredini svojega naroda, glasnik boleče in zmagoslavne slovenske in jugoslovanske domovinske misli že v prvi svetovni vojni. (V zarje Vidove). Ko pa so v monarhistično-centralistični Jugoslaviji samozvani narodni vodniki ogoljufali slovensko ljudstvo za resnično svobodo, je veliki poet razočaran umolknil. Vendar ni nehal služiti slovenski besedi s svojo neizčrpno pesniško silo.

Morda se noben narod na svetu ne more ponašati s takimi prevodi Shakespeara, Moliere, E. Rostanda in drugih, kakor prav mi, Slovenci, s prevodi namreč, zavoljo katerih bi avtorji originalnih umetnin sprejeli njih prevajalca kot enakovrednega v svojo družbo. Iz iste življenjsko pristne zavzetosti za lepoto slovenske besede je bila porojena tudi originalna tragedija v Veroniki Deseniški, polna pesniških lepot.

Beseda mu je bila res bojna moč, alfa in omega, a to je bil samo eden od najzlahtnejših izrazov njegove povezanosti z usodo svojega naroda, z bistvom slovenstva, tiste intimne povezanosti, ki je enaka samo Linhartovi, Prešernovi, Levstikovi in Cankarjevi. To je bruhnilo iz njegovega pesniškega srca v najodločilnejših letih slovenske narodno osvobodilne borbe, ko je znova zapel, ko je njegova pesem postala bojni klic slovenskega ljudstva. Zato je lahko s toliko samozavestjo v imenu svojega naroda protestiral zoper imperialistične krivice, ki so Slovencem spet pred nosom zaloputnile vrata za pot v široki svet, zato se je lahko posmehnil ozkosrčnim doktrinarnjem, ki so se zbal delovne energije jugoslovanskih narodov. Njegovo pesniško mojstrstvo, virtuosno obvladanje subtilnega instrumenta slovenske besede, je skoraj nedosegljivo in izguba nenadomestljiva.

—*—

Gostovanje Šentjakobskega gledališča iz Ljubljane v Celju. V soboto 11. in v nedeljo 12. junija je gostovalo na odru celjskega Ljudskega gledališča Šentjakobsko gledališče iz Ljubljane in sicer obakrat z igrano »Kobilice« ameriške pisateljice Lillian Hellmanove. Delo je napisano z veliko odrsko rutino in z zrelim poznavanjem problemov sodobne ameriške družbe. Šentjakobčani so interpretirali to izrazito komorno-psihološko odrsko delo z nadvse dostojno igro, tako po ubranosti soigranja kakor tudi po posameznih igralskih likih.

Najmočnejši vtis sta zapustila Ervina Petrovčičeva v vlogi Regine Giddens in Broni Batelino kot Horace Giddens, ker je bila njuna igra podprta z živjetjem. V precejšnji meri velja to tudi za interprete Aleksandre Giddensove, Birdie Hubbardove in črнке Addie, med tem ko se igralci Oscarja, Bena in Lea Hubarda niso povsem otresli kretenj, ki so gledalca spomnile, da so vendarle zrasli z amaterskega odra. V celoti pa je gostovanje pokazalo, da je Šentjakobski oder dosegel že zadovoljivo stopnjo odrske kulture. Kadar bodo Šentjakobčani še prišli s takim delom in s tako prepričljivo igro, bodo vedno dobrošili.